כיתות ז'-ט' | גמרא | שיעור 4 מתוך 5 | 45 דק' | מסכת סוכה, דף ו ע"ב - ז ע"א

כמה דפנות צריכה סוכה?

להורדה: מערך שיעור מלא (PDF) · דף עבודה (PDF) · מערך (Word) · דף עבודה (Word)

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את המחלוקת בין חכמים (שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח) לבין רבי שמעון (שלוש כהלכתן ורביעית אפילו טפח).
- התלמידים יבינו את המושגים "יש אם למסורת" (הולכים לפי הכתיב) ו"יש אם למקרא" (הולכים לפי הקריאה), ויספרו בעצמם את המילים "בסכת" בפסוקים.
- התלמידים יכירו את הסבר רב מתנה לשיטת רבי שמעון מהפסוק "ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר".
- התלמידים ידעו היכן מעמידים את הטפח, ויכירו את המושג "לבוד".

📖 הסבר למורה

חכמים אומרים שסוכה צריכה שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ורבי שמעון אומר שלוש כהלכתן ורביעית אפילו טפח. הגמרא מסבירה שהמחלוקת היא אם הולכים לפי הכתיב ("יש אם למסורת") או לפי הקריאה ("יש אם למקרא") של המילים "בסכת" בפסוקים. רב מתנה מביא מקור אחר לרבי שמעון ("ולמחסה ולמסתור"), והגמרא דנה היכן מעמידים את הטפח ומה זה "לבוד".

📜 המקור (מנוקד, מתוך ספריא)

גמרא, סוכה ו ע"ב

וְשֶׁאֵין לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת. תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן, וּשְׁלִישִׁית אֲפִילּוּ טֶפַח. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ כְּהִלְכָתָן, וּרְבִיעִית אֲפִילּוּ טֶפַח.

גמרא, סוכה ו ע"ב

בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סָבְרִי: יֵשׁ אֵם לַמָּסוֹרֶת, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא. רַבָּנַן סָבְרִי: יֵשׁ אֵם לַמָּסוֹרֶת, "בְּסֻכַּת" "בְּסֻכַּת" "בַּסֻּכּוֹת" — הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע. דַּל חַד לְגוּפֵיהּ, פָּשׁוּ לְהוּ תְּלָתָא. שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן, וַאֲתַאי הִלְכְתָא וּגְרַעְתַּהּ לִשְׁלִישִׁית וְאוֹקֶמְתַּהּ אַטֶּפַח. רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא, "בַּסֻּכּוֹת" "בַּסֻּכּוֹת" "בַּסֻּכּוֹת" — הֲרֵי כָּאן שֵׁשׁ, דַּל חַד קְרָא לְגוּפֵיהּ, פָּשׁוּ לְהוּ אַרְבַּע. שָׁלֹשׁ כְּהִלְכָתָן, אֲתַאי הִלְכְתָא וּגְרַעְתַּהּ לִרְבִיעִית וְאוֹקֶמְתַּהּ אַטֶּפַח.

הפסוקים: ויקרא כג, מב-מג (ספריא, תנ"ך מנוקד)

בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ...

גמרא, סוכה ו ע"ב

רַב מַתְנָה אָמַר: טַעֲמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מֵהָכָא: "וְסוּכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחֹרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר".

גמרא, סוכה ו ע"ב - ז ע"א

וְאוֹתוֹ טָפַח הֵיכָן מַעֲמִידוֹ? אָמַר רַב: מַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד הַיּוֹצֵא. אָמְרִי לֵיהּ רַב כָּהֲנָא וְרַב אַסִּי לְרַב: וַיַּעֲמִידֻנוּ כְּנֶגֶד רֹאשׁ תּוֹר?! שְׁתֵּיק רַב. אֵיתְמַר נָמֵי, אָמַר שְׁמוּאֵל מִשְּׁמֵיהּ דְּלֵוִי: מַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד הַיּוֹצֵא. וְכֵן מוֹרִין בֵּי מִדְרְשָׁא: מַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד הַיּוֹצֵא.

גמרא, סוכה ז ע"א

רַבִּי סִימוֹן, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: עוֹשֶׂה לוֹ טָפַח שׁוֹחֵק, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לַדּוֹפֶן, וְכָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַדּוֹפֶן כְּלָבוּד דָּמֵי.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: סוכה מדפים (5 דקות)
2. הברייתא: חכמים ורבי שמעון (7 דקות)
3. "יש אם למסורת" ו"יש אם למקרא": סופרים מילים (13 דקות)
4. רב מתנה: "למחסה ולמסתור" (5 דקות)
5. היכן מעמידים את הטפח (8 דקות)
6. סיכום ודף עבודה (7 דקות)

פירוט מלא של כל שלב, עם הסברים, טיפים ושאלות לכיתה, נמצא במערך השיעור המלא (PDF).

💬 שאלות לדיון

1. חכמים הולכים לפי איך שהמילה כתובה, ורבי שמעון לפי איך שהיא נשמעת. מה החשיבות של כל אחד מהם?
2. לפי רב מתנה, הסוכה צריכה להגן מגשם. בשיעור הראשון ראינו את רבי זירא, שלמד מאותו פסוק שהסוכה נועדה לצל. מה המשותף לשניהם?

3. התורה דורשת "דירת עראי", ובכל זאת צריך דפנות. איך סוכה יכולה להיות זמנית וגם מגינה?
4. "שתק רב": מה אפשר ללמוד מכך שהגמרא מספרת שגדול כמו רב שתק כששאלו אותו?

💡 הערות למורה

להלכה: כדעת חכמים. סוכה עם שתי דפנות זו אצל זו (כמין גאם) כשרה כשעושים דופן שלישית ברוחב יותר מטפח, מעמידים אותה בפחות משלושה טפחים מאחת הדפנות ועושים צורת הפתח (שולחן ערוך, אורח חיים תרל, ב). אם שתי הדפנות זו מול זו, עושים דופן שלישית ברוחב ארבעה טפחים ומשהו (שם, תרל, ג; ובגמרא ז ע"א).

נוסח המשנה והגמרא הועתק מספריא (מהדורת ויליאם דוידסון, ארמית מנוקדת). מומלץ שמורה יעבור על החומר לפני השיעור.

📝 בדף העבודה

השלמת מילים (8 חסרים ומחסן מילים), טבלת "מי אמר מה", 5 שאלות הבנה ושאלת חשיבה. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- סוכה ו ע"ב (ספריא)
- סוכה ז ע"א (ספריא)
- שולחן ערוך, אורח חיים תרל (ספריא)

מחוון: כמה דפנות צריכה סוכה?

1. **חלק א:** (1) שְׁתַּיִם (2) וּשְׁלִישִׁית (3) שָׁלֹשׁ (4) וּרְבִיעִית (5) לַמָּסוֹרֶת (6) לַמִּקְרָא (7) וּלְמַחְסֶה (8) כְּלָבוּד. המילה "אַרְבַּע" במחסן היא מסיחה ואינה נכנסת.
2. **חלק ב:** חכמים: שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח; יש אם למסורת. רבי שמעון: שלוש כהלכתן ורביעית אפילו טפח; יש אם למקרא. רב מתנה: טעמו של רבי שמעון מ"ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר". רב (ושמואל בשם לוי): מעמידים את הטפח כנגד היוצא. רבי סימון (או רבי יהושע בן לוי): טפח שוחק בפחות משלושה טפחים מהדופן, כלבוד.
3. **חלק ג:**
   1. שתי דפנות כהלכתן (שלמות) ודופן שלישית שאפילו טפח מספיק.
   2. יש אם למסורת: הולכים לפי איך שהמילה כתובה בספר התורה (הכתיב). יש אם למקרא: הולכים לפי איך שהמילה נקראת.
   3. בכתיב יש "בסכת", "בסכת" (אחת כל אחת) ו"בסכות" (שתיים): ביחד ארבע. מורידים אחת לגופו של הפסוק ונשארות שלוש: שתיים כהלכתן והשלישית טפח.
   4. מהפסוק "וסוכה תהיה... ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר": סוכה צריכה להגן מגשם, ובלי מספיק דפנות הרוח מכניסה את הגשם.
   5. כנגד היוצא, בסוף אחת הדפנות. לפי רבי סימון: טפח שוחק בפחות משלושה טפחים מהדופן, וכל פחות משלושה נחשב כאילו סגור (לבוד).
4. **חלק ד:** שאלה פתוחה. כל תשובה מנומקת מתקבלת.